

Randbøl Sogns

Lokalarkeiv- og Museumstovring

Nyt om Gammelt

Pr. 65 november 2018

Sidste nyt fra den nedlagte flyvestation

Tekst og billede N.M. Schaiffel-Nielsen

Vi kunne ikke finde det tyske nummer på bygningen, der af det danske forsvar fik nummeret 107. I dag er adressen Rygbjergvej 22. Huset skal rives ned, da det er i vejen for grusgravning.

Vandel/Randbøl. Så venter bygning nummer 107 på at blive revet ned. Godset Bregentved overtog den nedlagte Flyvestation Vandel. Stort set samtlige bygninger, der blev udlejet til beboelse, er revet ned. Grunden var den, at de fleste af bygningerne var op mod 100 år gamle og derfor vanskelige at vedligeholde. Billedet viser nummer 107, (dansk nummer), som venter på bulldozeren. Bygningen ser forholdsvis ny ud, men den står i vejen for udvindingen af det grus og sand, der ligger under den. Den har det uheld at ligge nabo til "Hermann Görings Grusgrav". Det var i den, tyskerne udvandt sand, der skulle bruges til støbning af den rullevej, som i dag hedder Rygbjergvej. Nummertavle 107 er sikret til Randbøl Sogns Museum.

Der kom et brev fra Vejle Kommune - Reparationen er udskudt!

Vejle Kommune og N.M. Schaiffel-Nielsen

Randbøldal. I mange år har der været tvivl om, hvorvidt dæmningen over Vejle Å ved den gamle fabrik kunne holde. Vejle Å's omløb og tilhørende turbine blev købt af Helge Hvad, som ikke var interesseret i at reparere på dæmningen, han var mest interesseret i afkastet af den strøm, turbinen i tårnet producerede. For år tilbage sænkede Egtved Kommune en stålplade ned for at styrke dæmningen, men det viste sig nu ikke at være nok. Derfor kom der et brev til forfatteren fra Vejle Kommune, hvorfra der citeres:

”Vi skrev forleden, at vi ville reparere broen på Dalekildevej ved Randbøldals Museum fra mandag den 6. august 2018. Det sker ikke alligevel...”

”Vi beklager forvirringen. Vi troede egentlig, vi var klar til at gå i gang, men nogle tekniske afklaringer var ikke helt på plads, så nu må vi vente. Vi kan ikke love et endeligt tidspunkt for reparationen af broen lige nu. Det giver vi besked om senere, men for at genere så få som muligt venter vi med broarbejdet til et tidspunkt senere på året. På forhånd tak for jeres forståelse og tålmodighed.”

Seneste: Pr. 30.10.2018 er forarbejdet til reparation af broen netop gået i gang.

o-o-o-o-o-o-o-o-o

Det gik ”strygende”...

Tekst: Bente Lykkegaard

I sidste nr. af Nyt om Gammelt Efterlyste vi et Flamingo-strygejern som supplement til museets samling af gamle strygejern. Det gav rigtig megen respons fra bladets læsere. Tak for det!

Vi har nu modtaget flere Flamingojern og et par (retro) el-strygejern plus nogle antikke messingstrygejern til brug på brændekomfur. Det er dejligt at se, at medlemsbladet bliver læst, og at det medfører donationer til museet.

De modtagne strygejern vil nu blive registreret i vores genstandssamling.

Så fandt han en skinne i baghaven

Tekst og billede N.M. Schaiffel-Nielsen

Den skinnestump som Mølbachs søn levede fra en hel skinne. Skinnen er af en dimension, der ligger lige over de skinner, som banen til Vandel blev forsynet med. Der var tale om lette 17,5 kg/m. Skinnerne var fastgjort til svellerne med spigre som den afbildede. Senere blev banens hovedspor forsynet med 24,39 kg/m skinner, hvilket betød, at nu kunne Luftwaffe få fragtet cement til bygningen af Flyvepladsen ved Vandel.

Vandel. Bedst som Knud Christian Mølbach gik og gravede i sin have på Blomstervænget 22, så stødte spaden mod noget hårdt. Han blev derfor klar over, at den del af haven tidligere var en del af tracéen, hvor Vejle Vandel Banen gik.

Det var ikke nok med, at han havde gravet det meste af en skinnelængde op, men han var noget i tvivl om, hvor han skulle gemme den. Hans søn kom til hjælp, da han tilbød at skære et stykke af skinnen. Nu var det ikke den skinne, der almindeligvis blev anvendt på banen, men det var den mindre type, som blev lagt ned i 1897, og som man hurtig blev klar over, ikke kunne tage al for megen vægt, hvorfor skinnerne blev skiftet ud med en kraftigere type.

I august henvendte Knud Mølbach sig på Randbøl Sogns Museum for at aflevere den afsavede stump af skinnen, som museet modtog med tak.

0-0-0-0-0-0-0-0

Må vi præsentere!!!!

Museet i Vandel er indehaver af ca. 6.700 genstande hvoraf de 4.900 er med fotos. De har hidtil været indeholdt i VejleMuseernes database over genstande. Det er nu lykkedes med Kulturstyrelsen og VejleMuseerne hjælp, at få genstandene flyttet til Arkibas, som er arkivernes database.

Hvordan kan jeg se museets genstande?

Det betyder, at alle interesserede kan gå ind på **Arkiv.dk** og søge genstande frem fra vores magasin, ved at vælge udvidet søgning—Arkiv: skriv Randbøl Lokalhistoriske Arkiv—Under type vælges ”øvrige samlinger”. På øverste linje, udfor luppen, kan du f.eks søge på ”hjørnekamin” og du vil få et resultat, som du kan åbne.

De første mange sider er uden billede, men hvis du - i bunden af skærmen - vælger side 14 og fremefter kommer billederne på genstandene.

Hvordan kan jeg hjælpe?

Som du kan regne ud, ligger der fortsat en stor opgave i at gennemgå genstandene på magasinet fysisk. Hvis du har lyst, er du meget velkommen til at hjælpe os.

Hanne vil gerne fortælle mere om det spændende arbejde.

Glimt fra tiden januar - februar 1943

Tjenestekarl Viggo Uth

Viggo Uth lod der gå 50 år, før han nedskrev sine erindringer om, hvad der skete med hans far, Marius Uths gård, tysk nummer 82:

”Vinteren 1943 tjente jeg i Åst ved Johannes Lomholt. Det var jo under besættelsen af tyskerne, og da så rygterne begyndte med, at Området ved Vandel skulle bruges til flyveplads, blev folk urolige. Lige efter nytår stoppede "Vandelgrisen" (et øgenavn for Vejle-Grindsted' banen) ud for Hans Pedersen, og ud strømmede det med folk, der havde taget arbejde for tyskerne. Noget af det første de startede med, var at fælde skov. Vi havde til gården i Vandel en skov på nogle tdr. land, og i løbet af en lille uge, var skoven fuldstændig væk og træet kørt bort. Det skal lige bemærkes, at Far ingen besked fik om sagen, så det gik ham hårdt på. Så kom der 15. februar ordre om, at vi senest 15. februar skulle være ude af gården.

Tyskerne ville leje

Tyskerne ville "leje" den! En kommission blev pålagt at bedømme ejendommene. Vores blev sat til 32.000 kr., hvoraf 75 % blev udbetalt gennem advokat, der så skulle indløse gælden, før resten så gik videre til Far, men før dette skete, var en institution under staten blevet enig om, at der skulle trækkes 2.100 kr. fra de 32.000, der efter deres "bedste overbevisning" var for høj! Jeg ved, der blev ført en del korrespondance ang. dette, men om man fik forhindret, at beløbet blev trukket, ved jeg ikke.

”Roemave” og ”Kovælling”

Tiden indtil flytningen var også anderledes. Der kom mange gæster hver dag. Før var det nærmest kun postbudet, der besøgte os! Nu strømmede det ind med gæster, dog ikke i stuen, men i kostalden, hvor der var lunt. Dagen lang var der ca. 10 til 15 arbejdere, der skulkede fra arbejdet for så at blive drevet tilbage af sjakbajsen. Spisepausen tilbragte de bag køerne med madkassen på knæene, hvilket da også resulterede i, at en stakkels ko med "roemave" ikke kunne vente, til spisepausen var ovre, og afleverede - med et host - dagens samlede rede "kovælling" i ansigt og madkasse på den uheldige sultne arbejder!

Omkring fyraften "forlod" mange af vore høns den hjemlige arne. Om det var i nedtrykt sindstemning, vides ikke, men i den forkerede gryde kom de jo nok. Ulykken var jo nok ikke så stor? Den 1. januar var der alligevel ingen æg at samle ind! Alle dyr skulle følge med gården, men på en eller anden måde fik far arrangeret, at den gamle "Svot" kom på slagteri, den fik tyskerne ikke. Ved den tyske øverstbefalende i Vandel fik far forskud på 500 kr. til flytning. Hvordan flytningen til Egtved foregik, ved jeg ikke. Jeg tror, det var Ude Sørensen fra Egtved, der flyttede for dem, og en overgang arbejdede far for samme vognmand, der også kørte med heste. Den første fri-søndag efter flytningen cyklede jeg fra Åst ud til den nu forladte ejendom. Det ligefrem lyste ud af det hele, at nu var alt, hvad der havde med barndommen at gøre, slut. Barndomshjemmet var overtaget af tyskerne, og det var mildest talt ikke venlige tanker, jeg omfattede dem med. Køer, svin og høns var væk, de var opstaldet hos Sine Sørensen i Rybjerg, men et dyr var tilbage: "Brix". Jeg husker ikke, hvornår Brix blev købt, men i forhold til "Brune" som var dens forgænger, var den meget sprælsk, og der var ikke en dag, hvor den ikke slog bagud, med det resultat, at bagbenene kom uden for skaglerne. Kun foran mælkevognen gik den roligt og stoppede selv ud for hver eneste mælkejunge, den kom forbi. Engang rev den det ene øjenlåg på koblingskrogen. Det blev syet af dyrlægen, derefter løb øjet altid i vand.

Gråd ved den vanskelige hest

Da jeg den søndag kom ind i hestestalden, drejede den hovedet. Der var for mig ingen tvivl om, at den kendte mig. Den havde aldrig været interesseret i at blive kælet for, så lagde den ørerne ned. Det glemte den vistnok i dette tilfælde. Da det for mig så ud til, at den stod og græd, gik jeg op i båsen og lagde armene om halsen på den, og hvis Brix's øjne løb med vand, så sprøjtede det ud af mine! Det var sidste gang, jeg så den, og den er jo nok også flyttet til Rygbjerggård. Far købte jo så en ejendom i Vejen, og efter krigen fik han besked på, at han ikke kunne få ejendommen i Vandel igen. Alle beslaglagte Gårde blev på ny vurderet. Under krigen var vores ejend-

dom beboet af "flyvekuske", folk der med vogn og heste kørte for tyskerne. I mangel af brændsel blev vinduer, døre og porte i udhusene brugt, så det var jo et miserabelt syn, der mødte disse vurderingsmænd fra København. Det var jo da tydeligt for enhver, at der var betalt alt for meget for gården! Der blev rejst krav om tilbagebetaling af ca.4000 kr. I fællesskab med andre grundejere blev der ført retssager mod staten, og de blev under disse frikendt, men til gengæld fik de aldrig de resterende 257 kr. af købsprisen udbetalt! Dette er en beskrivelse af et kort udsnit af tiden under den tyske besættelse af Danmark. Mens jeg skrev dette, kom jeg i tanker om, at det netop i denne måned er 50 år, siden beskrivelsen startede. Med håb om at den tid aldrig kommer igen.

Viggo Uths erindringer Egersund 15-1-1993.

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0

Indsamling af brugbare ting og sager til Antik-, samler- & kræmmermarked

Lørdag, den 9. februar 2019 kl. 9 til 15

Igen i år vil vi invitere kræmmere til en hyggelig markedsdag i Vandel Idrætshal. Randbøl Sogns Museumsforening har en stand, hvor de sælger indleverede effekter. Overskuddet bliver denne gang brugt på en ny udstilling, som skal omhandle Flyvestation Vandel.

Vi håber, du vil donere ting, som du ikke har brug for mere, men som kan genbruges af andre.

Vi har opsat en palleramme i kælderskakten ved skolen. Her kan du, hele døgnet, aflevere brugbare effekter, som museet må sælge på kræmmermarkedet.

Har du ikke mulighed for at aflevere, kan du også kontakte museet torsdage mellem kl. 10 og 16 på tlf. 7588 5489 eller Svend Aage Hansen 7588 5404 for nærmere aftale om afhentning.

HUSK: Du er også velkommen til selv at leje en stand.

Nærmere information vedr. markedsdagen: Se vores hjemmeside www.RSLM.dk

Adventshygge på
Randbøl Sogns Museum
Grindstedvej 30, 7184 Vandel
Første søndag i advent:
Den 2. december 2018 kl. 13-16

Støb dit eget julelys og lav en juledekoration: Kr. 20,-
(Medbringer du selv materialer til pyntning, er prisen kr. 10,-)

Gratis entré
Alle er velkomne

Museet er julepyntet

Se udstillingerne. Bla. julemærker
Gå på kravlenissejagt
Lav juleklip og små gaveæsker i den gamle skolestue
Køb kaffe/te/saft og æbleskiver: Kr. 20,-

Ishuse i Randbøl-området

Tekst: Bente Kloster og Bente Lykkegaard

Fotos: Poul Erik Nielsen og Randbøl Sogns Lokalarkiv

Tidligere (i vore læsers barndom) fandtes der adskillige ishuse overalt i Danmark. Således også i vort lokalområde. Mange gode barndoms minder knytter sig til ishusede. Det var der, man cyklede eller gik hen, når man var så heldig at have penge til f.eks. en ananas-sorbet-is eller en rund jordbæris, der kostede 50 øre. For 10 øre kunne man købe 10 Pinocchiokugler eller en salmiakstang. I Randbølområdet var der et ishuse i næsten hver lille bebyggelse. Måske skyldes forekomsten, at Randbøl og Randbøldal-området var blevet et yndet turistmål efter åbning af Vejle-Vandelbanen i 1897. Man tog toget til Randbøl Holdeplads, og derfra gik det til fods, med hestevogn eller lastbil (indrettet med bænke på ladet) til Randbøldal og Randbøl Hede.

Hjemmearbejdende husmødre kunne supplere familiens indtægter med en kiosk. Den blev opført i forbindelse med boligen som et lille skur eller en tilbygget "knast". De færreste ishuse eller pølsekiosker havde lang levetid. I Randbøl Sogns Lokalarkiv har vi samlet erindringer om disse ishuse for at bevare deres historie for eftertiden. Vi efterlyste supplerende oplysninger gennem Egtved Posten og fik en del respons. Vi er dog gået lidt uden for sognegrænserne og har medtaget ishuset ved Møllemarkshus på Hærvejen i Randbøl og Ishuse på Rodalvej i Randbøldal, som alle har ligget i Nørup Sogn.

Hermed den samlede fortegnelse:

Vandel:

Gudrun Platz havde issalg fra verandaen bag huset.

Grindstedvej 21: Børge "smeds" kone, Jytte. Der var bygget et lille træhus til formålet.

"Karetmagerhuset", Dalgasvej 5. Ishuset blev bestyret af Hanne Neumann.

Lærkevej: Svend ("Pølsesvend") og Judith Jensen havde et par år pølse- og ishuse ved privaten. Senere åbnede de grillbar i den ældste brugsbygning på Grindstedvej.

Kastanievej 1: Julie Hansen 1946. "Rigtigt" ishuse med klokke.

Vandel Kro: I Klara og Bihl's tid havde de en iskiosk ved gavlen op mod Grindstedvej.

Gl. stationsvej 13: Her kunne man købe "Grotte Is" og benzin!

Gl. Stationsvej 3: Her havde mælkeemandens kone udsalg af is og slik. Senere solgtes samme udvalg fra Gl. Stationsvej 6, "det gamle pakhus".

Randbøl:

Ishuse ved Refugiet på Rygbjergvej.

Møllemarkshus, Hærvejen 62. Ishuse drevet af Ørsby. Efter 1971: Lene og Benny Hobitz.

Randbøldal:

På Rodalvej 14 har der været hele to ishuse. Ca. 1955: Marie Jørgensen. Hun boede i det gule hus på bakken i baggrunden: Rodalvej 10. Ca. 1960: Misse Tranholm. Hun boede Rodalvej 12. Ved keglebanen i pavillonen over for Randbøldal Kro kunne man købe is.

Dalekildevej over for kroen (hvor der nu er busskur): Anna Jensen, købmand Jensens hustru, solgte ud over is også souvenirs og håndmalet porcelæn, - det meste malet af hende selv. Mens Anna havde ishuse, var der kun åbent om sommeren og når der kom turister til byen, hvad der dog skete ofte. Hun havde ung pige i huset, så hun kunne dyrke sin hobby, porcelænsmalning. Efter Anna var der flere forskellige forpagtere.

Hvor der nu er busskur i Randbøldal, lå tidligere Anna Jensens is- og souvenirkiosk

Ved Randøldal Friluftsbad, Dalen, var der et ishus, hvor man både kunne købe is og billetter, der gav adgang til friluftsbadet. Kiosken bestyredes af Viggo Jensen, indtil hans kone døde. Han overtog derefter ishuset på Ahornvej 19.

Ahornvej 19: Ishuset blev drevet af Anne Jensen ("Anne Viggo"). Hun havde ishuset til sin død. Herefter drev hendes mand det videre til sin død. Så lukkede ishuset. Ahornvej over for bager Lyng, hvor

vejen danner Y-kryds, Bindeballvej Ahornvej.

Bindeballevej 2: Først i 1970'erne havde Eva Dahl udsalg. Måske var der kun tale om grillbar.

Bindeballe:

Over for Brugsen i Bindeballe (nuværende Bindeballe Købmandsgård) havde Magda Juhl et ishus i midten af 1960'erne.

Samme Magda Juhl havde et par år ligeledes ishus Ved Bindeballe Sø i slutningen af 1960'erne efter at der var blevet etableret put and take sø. Regner Hansen udsatte fisk til formålet i 1967 / 1968. Regner tvivler på, om der nogensinde blev solgt is fra Magdas ishus.

Abildgårdvej 2. Peter Jespersens ("Peter Bi") kone Karla bestyrede parrets kiosk i 1967-1980. De lukkede derefter kiosken efter ublu krav fra skattevæsenets side, som betød, at omkostningerne ved at holde åbent var betydeligt større end indtægterne.

Frederikshåb:

Sigurd Bennedsens kone, Astrid, havde ishus ved den gamle skole på Bøgvadvej.

Tak til Regner Hansen, Poul Erik Nielsen, Ruth Nielsen og Jens Erik Sand for supplerende oplysninger og fotos.

Miniudstilling på Randbøl Sogns Museum

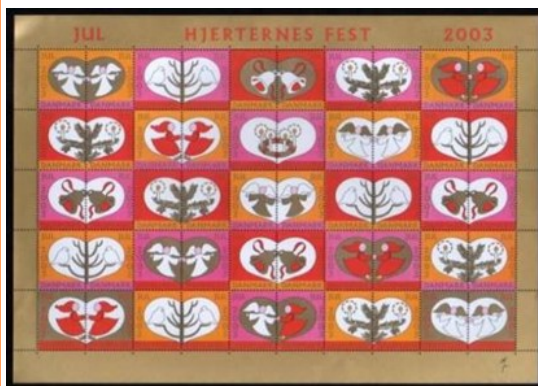
i perioden 22. november 2018 til 10. januar 2019

Julemærkets historie

På museets første sal udstilles en komplet samling af hele ark fra 1952 til 2018.

Desuden fortælles om postekspedient (senere postmester) Einar Holbøll, der som den første i verden i 1904 indledte traditionen med julemærker for at samle penge ind til børn med sygdommen tuberkulose.

Udstillingen fortæller også om julemærkehjemmene i Danmark:

De første 2 oprettedes i 1912 i hhv. Juelsminde og Mørkøv.

Julemærkehjemmenes første opgave var at være rekonvalescenshjem for syge børn.

I vore dage er det et tilbud for overvægtige børn eller i det hele taget for børn, som har det svært.

Der er nu 5 julemærkehjem i Danmark.

Det nyeste blev indviet i 2018 efter en stor donation til Julemærkefonden.

Udstillingen er venligst udlånt af en privat samler.

Randbøl Sogns Museumsforening indbyder hermed medlemmerne til
generalforsamling
torsdag, d. 29. november
 klokken 18.00
 på Randbøldal Campingplads

Generalforsamlingen indledes med julefrokost med røde og hvide sild, stegte sild i eddike, æg og rejer, lun fiskefilet, hamburgerryg og medister m. julekål - og ris á la mande. Senere serveres kaffe m. småkager.

Pris pr. pers.: kr. 170,- (Drikkevarer betales særskilt).

Aftenens program: Spisning
 Generalforsamling
 Underholdning: **FUP eller FAKTA** om museums-
 genstande
 Fællessange

Efter spisningen er der generalforsamling med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent
 2. Formandens beretning
 3. Aflæggelse af revideret regnskab
 4. Fastlæggelse af kontingent for det kommende år
 5. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter m.fl.
- Nuværende bestyrelse:** Svend Aage Hansen, Peer Høgsberg, Bente Lykkegaard, Søren Pallesen og Hanne D. Hansen. Efter tur afgår Svend Aage Hansen og Hanne D. Hansen. Begge modtager genvalg.

Suppleanter: Nikolaj Sørensen og Poul Erik Nielsen.
 Efter tur afgår Poul Erik Nielsen.
 Poul Erik Nielsen modtager ikke genvalg.

Revisorer: Herluf Sørensen og Tove Sørensen.
 Efter tur afgår Herluf Sørensen.
 Herluf Sørensen modtager genvalg.

Revisorsuppleant: Karen Margrethe Damkjær.
 Karen Margrethe er ikke på valg.

Eventuelt:
Evt. forslag til dagsordenen meddeles formanden senest d. 21.11.2018.

Tilmelding senest fredag, d. 23. november til Inger Schnedler på tlf.: 75885023.

Har du behov for transport, så sig det ved tilmeldingen.
 Bestyrelsen finder i så fald en løsning.

På bestyrelsens vegne – vel mødt.

Svend Aage Hansen
 Formand.

Randbøl Sogns Lokalarkiv- og Museumsforenings Bestyrelse
 Formand

Svend Aage Hansen,
 Gl. Åstvej 14,
 7184 Vandel.
 Tlf. 75 88 54 04
 E-mail:

sah.vandel@turbopost.dk

Næstformand
 Peer Høgsberg,
 Daldovervej 37C,
 Randbøldal,
 7183 Randbøl.
 Tlf. 75 88 33 84
 E-mail:

peer.natur@gmail.com

Kasserer
 Søren Pallesen,
 Gl. Stationsvej 34,
 7184 Vandel.
 Tlf. 75 88 55 01
 E-mail:

soren@net-info.dk

Sekretær

Bente Lykkegaard,
 Rodalvej 50.
 Randbøldal,
 7183 Randbøl.
 Tlf. 75 88 37 59
 E-mail:

Bente.lykkegaard@skolekom.dk

Bestyrelsesmedlem

Hanne Damgaard
 Hansen
 Mølleparken 49
 7184 Vandel
 Mob.: 30 22 54 74
 E-mail:

hannedhansen@mail.dk

Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museum, Grindstedvej 30, 7184 Vandel
E-mail: rslm.vandel@gmail.com
www.rslm.dk—Tlf. 75 88 54 89
Åbent torsdage 10-16

Redaktion:

Hanne Damgaard Hansen,
 Trykning: Billund Bogtrykkeri,
 Hovedgaden 12 1. sal, 7190 Billund.
 Distribution: Kasserer Søren Pallesen.